

מצה זו שאנו אוכלים על שום מה? על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם. (הגדה)

1 "נצח ישראל לא ישקר". האמת הוא הנצח, אין תמורה באמת ואין עבר בנצח. לעד ולעולם קיים הוא אות הנצח, ועם עולם אשר נטעו יוצרו כלו זרע אמת, הנצח הוא גורלו, וגם עברו קיים הוא לנצח. מגרגרי אבקי הונה, מקמח או מסולת, בהתאחדם על ידי זילוף המים לתוכם, יבא הבצק, זה החומר אשר יובא באש והיה ללחם, היסוד המיון, הממשיך את היי האדם בצורתם המפותחת. ככה היה מצב ישראל בהיותו בלוע בעבדות מצרים, באין תורה, באפס נשמת חיים שיש בה לשד לאחד על ידו את גרגרי הנפשות המפורדות, להעשות כלו מוצק אחד בעל כוח, ליתן חיים ותנועה לגוי עומד לנס עמים, העתיד לא רק להחיות את עצמו לעולמים, אלא גם ליתן חיי עולם לכל האנושיות כולה במשך הדורות מהחל עד כלה באחרית הימים.

10 וכוח חיים אדירים זה הוצק ביסודו, באותה השעה הנצחית הגדולה, בשעה שנגלה על אבותינו מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם.

שטף החיים העליונים ממי הבריכה העליונה, שהופיע מגילוי שכינה אשר אין האנושיות כולה יודעת להמשיל לו דוגמא, איתד בפעם אחת את הגרגרים הגוייתיים והנפשיים והפסם למוצק גבוש אחד, לעשות ממנו את העם היחידי, שהוא מקור מחיית העולם לעדי עד.

ובצקם של אבותינו לא יכול היה להשתנות מצבינו, כי לא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם; והגאולה בלבת-אשה העמידה את בצקת העם בצבינו הנצחי ורוממתו מעל לכל שינויים ותמורות.

הגנו שומרים את חוקת החג הקדוש, חג המצות לדורותינו, ורשמי הגאולה של שעת הנצח, חזורים ומופיעים עלינו בכל זהרם בליל התקדש חג, וממשיכים הם את זיום בכל משך ימי התג הגדול והקדוש, חג חרות עולמים אשר לעם עולמים.

וידעו כל אלה אשר לבם ערל, וישמעו נא אלה אשר אזנם אטומה, כי משמרת המצות יונקת היא את חילה לדורות מאותה המשמרת הנצחית של שעת הנצח, של הופעת הגאולה, אשר לא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ, ובכוח זה גם בצקם של בנינו לא יחמיץ לעולמים. שוא לכם טחי תפל? המתאמצים להחמיץ נפשות שנעשו מאותו הבצק הנצחי אשר לא הספיק להחמיץ! כל תרבות האדם, לחם התול, חמץ הוא. התמורות מושלות עליו וצביונותיו משתנים על ידי גלגלי הזמנים. לא כן נצח ישראל אשר לא ישקר ולא ינחם. הולך הוא במסילתו הישרה, על אף מגדיו, וכל מטילי ארס-השאור בעיסתו הצחה, המדה הנצחית אשר לא הספיקה — ולעולם לא תספיק — להחמיץ.

זכרו נא זאת דור בנינו בגולה, וקל וחומר בארץ, בכל הזמנים והעתים, וקל וחומר בעת הרת עולם זו, בשעה שהדם של צלצלי הנצח, הבאים מקול גאולת העולמים, באים עלינו מתוך שטף של יסורים ומכאובים גוראים; זכרו והתאושו, שמרו ושמרתם את המצות, שמרו משמרת ליל שמורים, ודעו; כי גם אם תעלה מחשבת תפל לשנות את בצקם של אבותינו — שהיא בצקם של בנינו ובני בנינו לעד — לא יעילו כל מעשיכם, כי לא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ ולעד לא תחמיץ עיסתנו הכללית, אך תעמוד ברוחה ובטעמה מלאה רעננות, וכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. גדלו נא אור נשמתכם העזויה! הכינו לב לקבל את הרושם האדיר של מצה זו שאנו אוכלים, על שום מה? על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם.

3 (יא) בחפזון יציאת החפזון ביסודה היתה עצת

ד', להרים מעלתם של ישראל שלא על פי דרך ההתפתחות הסידורית, שכל אומה מתפתחת בסדריה הטבעיים ותבא למעלתה החמרית והרוחנית לאטה, כי אם שהכחות הגדולים, הנרדמים בנפש האומה כל זמן היותם במצרים, כבושים בעני ושפלות חמרית ומוסרית, יצאו בפתע פתאום מן הכח אל הפועל, עד שנהפכו מעבדים שפלים לעם תרבותי בתרבות אלהית רבת ורמת ערך, לעם קדוש הראוי לההדרכה היותר עליונה, לאור היותר גדול, של תורת אמת.

10 והנה כאן נולד גוי פעם אחת, ויד ד' עשתה זאת להעמיד את ישראל לגוי לפניו ע"י ידו החזקה. על כן היה העיקר בבנין שלא תהיה מעורבת בצורתם הלאומית שום צורה קולטורית, שכל הקנינים הרוחניים ביחש לאומי שראו במצרים לא נגעו אליהם מאומה, ואותו המעט שנדבק בידם מעבודה זרה של מצרים משכו ידיהם ממנו, קודם שחיתת הפסח, עד שהיו משוללים מכל צורה לאומית, והיתה אפשרות שתחול עליהם הטבעת הצורה האלהית, בתור מיסדת הבנין של האומה בכללה. ד' בדד ינחנו ואין עמו אל נכרי. והנה לולא היו ישראל עם כזה, שיוכל להתפתח רק על פי הנטיעה האלהית, וששום צורה אחרת אינה יכולה להתרכב בו, אז לא היה צריך כלל לאותו החפזון, והיו מתפתחים מעט מעט, ממעלה למעלה, מתוך התרבות המצרית לתרבות יותר טובה עד שהיו באים להכשר קבלת התורה. אבל מתוך ששום תרבות אחרת היא מעכבת את קדושת התורה והצורה

30 האלהית המיוחדת לישראל לחול עליהם, על כן לעולם לא היו כלל ראויים לפיתוח של הדרגה, והיה משום כך החפזון מוכרח. עולת ראיה ב, רפז.

5

4 בחפזון כשאנו רוצים לבנות את הגשר אשר על ידו יתחבר העבר אל העתיד ביחש לגאולה, מיד אנו נזקקים להבין את היסוד המאחד והמחבר את שתי הגאולות, דווקא על ידי האופי המבדיל שביניהם. האופי של פסח מצרים הלא היה בחפזון, חפזון השכינה, חפזון דישאל וחפזון דמצרים, הכל נעשה במהירות בשטף, כזורק חץ מקשת. הנה קבוצת עבדי עולם, אשר כמעט שכחו לגמרי את גאון נפשם הפנימית ששכן בקרבם מכח מורשת אבות נשיאי אלוהים, בתבל, הנה קמה בדחיפת יד עושה פלא, ונהיתה לעם גדול מלא עצמה, גבורת חיל ואצילות נפשית, אשר לא ראה העולם דוגמתם. והפלא הזה נעשה כדי להבדיל את העם הזה מכל המהומה החשיכה של כל עמי האליל אשר מלאו את הארץ, מכל עברי הישוב אז.

לעומת זה, הננו מתכוננים לגאולת העתיד, לגאולה אשר על דגלה חקוק אומר סלה: "כי לא בחפזון תצאו". בצעדים אטיים הננו הולכים אל מערכת הגאולה, ומטרתה איננה כעת אותה הבריחה מכל העולם כולו, כי במשך הזמן כבר הספקנו להאיר הרבה אופקים שהיו מלאי מחשך, הספיקה השפעתנו לזכך את העולם בהרבה מדריגות, ורשמי אור נשמתנו אשר הובלטה בקדושת תורתנו ובאופי חיינו, אשר החזקנו אותו בכל מסירות נפש משך דורות רבים, נהיו ככוכבי אורה לעמים רבים.

ועתה הנה הגאולה לעתיד הולכת היא ובאה בשביל שתי מגמות אדירות. המגמה האחת לגמור את המפעל של אורנו הנפלא במלא התבל, להציג אותה האורה בצורתה היסודית הטהורה, מנוקה מכל הסיג והתפל אשר נצברו עליה על ידי הזיקה לעמים רבים, שסוף כל סוף החלאה האלילית לא תמה מהם לגמרי. והמגמה השנית, להסיר מאתנו בעצמנו את כל אותן הנטיות הזרות, אשר עלו בנו מתוך ההתערבות בין הגוים בכל משך הזמן הארוך של הגלות ותוצאותיה. כי אז, דוקא אז, כאשר עוד הפעם כיום צאתינו ממצרים נעמוד על רגלי עצמנו בעצמה הנשמית, להיות דורכים על במתי ארץ בגאון ד' צור ישראל, אז יראו כל העמים צדקנו, ומשפט חירותינו יגלה ויראה על פני כל מלא עולם. בשביל תוכן גאולה זו, גאולת העתיד היונקת מלשדה של גאולת העבר על ידי הרתוקות של ההוה, דרושה לנו עכשיו דוקא אותה המדה של "לא בחפזון" כדי שנוכל לשאוב כח מהמעין הגדול של יציאת החפזון של גאולת העבר.

מאמרי הראיה א, 165. 22 ברכות ט א. 23 בראשית כג, 1. 24 ישעיה נב, יב

6
(ב) קדש לי כל בכור הבכור הוא מקודש בטבעו, יהיה הטבע הזה טבע כחני, לא פעלי, ומכל מקום יש בו כח של קדושה. אמנם הענין של הכח, שאינו בפועל, הוא באמת תכן חסר וחלוני, כי הקודש העליון קודש ד' הוא לעולם בפועל, ולגבי גבוה אין ענין שבכח כלל כי אם הכל הוא בפועל הגמור. ועל זה צריכים לקדש על ידי הקדושה העליונה, שהיא הקדושה המיוחדת לשם, לקדש על גבה את הקדושה הטבעית, הצפונה כבר בתור דבר שבכח.

8
והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך וצונו להניח על היד לזכרון זרוע הנטויה.¹³⁰ יציאת מצרים היתה מאורע כזה, שרק לפי מראית העין הגסה נחשבת היא לדבר שהיה איזה פעם ועבר, ונשאר בתור זכרון אדיר בתולדות ישראל, ובתולדה הכללית של האנושיות כולה. אבל באמת ע"י הכרה תוכית אנו באים לידי ידיעה, כי עצם פעולת יציאת מצרים היא פעולה שאינה נפסקת כלל, התגלות יד ד' בפרסום ובהופעה בהירה על פני ההיסטוריה של התבל, היא התפרצות אור נשמת אלהים החיה והפועלת בכל מרחבי עולם, אשר ישראל זכה לזה, שע"י גדלו והכשרת קדושתו, תאיר את אורה להזריח אורים גדולים בכל נאות מחשכים לדורי דורים. והמפעל העצמי של יציאת מצרים הולך הוא ופועל את פעולתו, הזרע האלהית, אשר נחשפה במצרים לגאולתם של ישראל, היא נטויה ועומדת בהכנת המשכת פעולתה, באין הפסק והפרעה. ואנחנו מניחים את התפילה של יד לזכרון זרוע הנטויה, התדירית, ההולכת ובונה עולמים ומשכללת אותם בכל עת, ומעלה את כל אשר בהם, את כל גווני נשמותיהם, ואת כל אוצרות חייהם, אל המרומים העליונים של האושר האלהי, המתנוסס בהתגלות תועפות עוזו קדשו.

7
ומצות על מורים יאכלהו המצוה היא זכר לחירות, שיסודה היא ההכרה שכל דרך ד' כתורה היא תולדה נאמנה מכוונת לפי אמתת טבעיותנו הכללית, מצד כללות כנסת ישראל, על כן החירות האמיתית הוא להתפתח על פי הטבע הפנימי בלא עירוב יסודות זרים המעיקים. זהו אמנם מצד עצם טבע הנפש, אבל ישנם גם כן סיגים שנדבקו בנו, והם אינם נותנים לטבע הטהור הישראלי לצאת אל הפועל. על כן מצדם הננו צריכים לקבל גם כן את העבודות הנעימה, עבודת עבד לד' אלהי ישראל, יוצרי מבטן לעבד לו¹⁷, שזה הכשרון קנינו גם כן בעבודות של מצרים, שאמנם אחרי שיסודו מאתנו כל הצדדים הרעים של העבודות ישאר לנו הצד היפה שבו, שעל ידו יוכל האדם באהבה לסבול גם כן מה שהוא נגד רצונו ונטייתו, שהוא יסוד המרור, לקבל באהבה את מורית החיים, כשיודע שיש לפניו מטרה עליונה ונעלה מוסרית. על כן יבא המרור אחר המצוה.

עולת ואיה ב, רפח.

16 שמות יט, ו. 17 ישעיה מט, ה.

9
(ו) קהל עדת ישראל אין העזרה ננעלת על כל אדם בחכמה בטהרה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל.¹¹ הנה אלה השלשה יסודות, חכמה, טהרת הלב, היא מקור ההרגש שעליו בנוי היכל תורת המעשים ודרכי העבודה, ויראת חטא שממנו יסוד לסדר מכל רע, המה כלל השלמות. והם נחלקים בכלל ישראל. ישנם חכמים מתגברים בתורה וחכמה בשלמות השכל, ויש מתגברים בטהרה ועבודת הלב, ויש מתגברים ביראת חטא בפועל, וע"י חיבור כולם יחד יבנה בית ישראל... והנה כלל אחדות ישראל יצאה בייחוד על מצות הפסח שכל ישראל באים בשער אחד ומתמנים על פסחיהם בחבורות שמרבות ריעות ואהבה. נחלקה בזה שחיטת פסחים לשלשה כתות, כדין המשנה בפסחים¹², קהל, עדה, וישראל, כנגד שלימות המעשה - יראת חטא, ההרגש - טהרה, השכל - חכמה. קהל, הקיבוץ יסוד קיומו הוא רק המצות המעשיות, שבהם הקהל חקה אחת ומשפט אחד, שמאחד את הכלל כולו. העדה, הוא רושם הקיבוץ שע"י שיווי ההרגשות הנפשיות בעבודת ד' ונקדשתי בתוך בני ישראל¹³, גמרינן¹⁴ לדבר שבקדושה, שהיא יסוד ההרגש לקדש שם ד' כשם שמקדישים אותו ברגשי קודש שרפי קודש, מעדה, ואין עדה פחות מעשרה. עין איה ברכות ג, כט.